

VILVAINEN

Kyläkeskiviikko 19.10.2016

Suomen maatalousmuseo Sarka
Teppo Vihola

Vilvainen - kylä Niinijokilaaksossa

- Vilvainen on keskiaikainen kylä, jos kohta oletettavaa on, että kylän synty juontaa keskiajan loppupuolelle
- Vilvainen oli osa Niinijoen neljänneskuntaa
- Niinijoki Loimijoen merkittävä sivujoki, jonka nimi juontanee alueen niinipuista eli lehmuksista
- kylä vahvasti rintamaita – asutus levisi jokivarsia ylöspäin kohti joen latvoja
- Vilvainen alajuoksun puolelle
- alue oli 1400-luvun lopulla ja 1500-luvulla vahvaa raivauksen ja taloudellisen edistyksen aluetta
- Veroluku kohosi, taloluku kasvoi, väestö kasvoi
- Vilvaisissa oli 1570-luvun alussa neljä taloa – kylä ei ollut järin suuri taloluvultaan, mutta paikka oli oivallinen ja se tarjosi hyvän mahdollisuuden hyvään elämään
- Joki on kylän äiti

Vaikeita aikoja ja hidasta kehitystä

- 1600-luku oli Suomessa vaikeata aikaa
- Ruotsi alkoi kasvaa ja kasvu ja mieletön suurvalta-ajattelu kulutti pienen maan elinvoimaa
- väenotot, raskas verotus
- 1400-luvun lopussa alkoi pieni jääkausi, jota kesti 1800-luvun puoliväliin saakka
- pitkät kylmät talvet, viileät ja kosteat kesät, huonot sadot, pahat katovuodet
- vaikeat ajat jähmettivät kehityksen ja asutus paremminkin taantui kuin eteni
- Kun Vilvaisten taloluku oli vuonna 1571 jo 4, oli se vuonna 1694 enää 2
- yleensä Niinijoen neljänneskunnassa taloluku pysyi ennallaan, eli muissa kylissä tilanne oli Vilvaisia tasaisempi

1700-luku tuo uusia tuulia

- Ruotsin suurvalta-aika päättyi 1712 Pultavan taisteluun
- Suomi kärsi isonvihan kauhut 1713-1721
- Uudenkaupungin rauha solmittiin vuonna 1721 ja paluu normaaliin arkeen alkoi
- suuret väenotot olivat ohitse ja verotuksen taso aleni, kun ihmiset pääsivät kunnolla rauhan töihin
- alkoi edistyksen aika
- vuonna 1749 alkoi tabellilaitos ja sen tuloksena saatiin aikaan ensimmäinen valtakuntaa koskeva väestönlaskenta – tulos järkyttävä, mutta se takasi, että suurvalta-ajattelu sai jäädä
- alkoi maan kehittäminen ja väestönkasvu

Kaksi rusthollia

-Vilvaisissa oli 1700-luvun alussa edelleen kaksi rusthollia, jotka olivat varustaneet ratsumiehet armeijalle

Knuutila

- oli jakautunut 1700-luvun kuluessa ja siitä oli muodostettu Simolan ja Pietilän talot, joiden lisäksi Knuutila jatkoi toimintaansa talona

Markkula

- oli jakautunut Pelto- ja Kylä-Markkulaksi (jako virallistettiin lopulta vasta vuonna 1840)

- kun isojako kohtasi kylän, näitä taloja kohdeltiin itsenäisinä yksikköinä, joita ne todellisuudessa olivatkin

Sarkajakoinen maatalous

- Vilvaisissa noudatettiin läntisen peltoviljelyalueen sarkajakoista viljelytapaa
 - peltomaa oli jaettu hyvin monilukuisiin sarkoihin, joita viljeltiin sarkajaossa
 - viljelyskierto peltojen ja vainioiden kautta
 - yhteinen työtapa, kynnettiin, kylvettiin ja leikattiin – kukin korjasi sadon omaan riiheensä ja pui
 - vainiopakko
 - pakotti yhteistoimintaan ja riitoja piisasi
 - niityt oli samoin jaettu ja metsää nautittiin yhteisesti koko kylän alueelta
 - järjestelmä oli tehoton, eikä kannustanut maatalouden kehittämiseen
 - yhteistä metsää haaskattiin
- Torppien perustaminen mahdollista vain yhteisellä yksimielisellä sopimuksella – perinnönjaon ongelmia

Isojako saapuu Vilvaisiin

- Vilvaisten isojako alkoi erittäin varhain sarkajaan tarkistamisella jo vuonna 1765 – asetus vain vajaat 10 vuotta aikaisemmin vuonna 1757

- varsinaiset mittaukset tehtiin vuonna 1769 maaherran määräyksestä

Vuoden 1701 maakirjaotteen mukaan kylä koostui kahdesta perintörusthollista, jotka olivat jakautuneet neljään osaan

1) Markulan perintörustholli, jonka omistaa nykyinen asukas Eric Simonsson

2) Puolet toisesta rusthollista, jota nykyisin kutsutaan Knuutilaksi, omistaa Simon Simonsson

3) Neljännes viimeksi mainitusta rusthollista, jota kutsutaan Simolaksi ja siinä asuu Isaac Simonsson

4) Toinen neljännes samasta rusthollista, jossa asuu Henrich Mårtensson

- rusthollit olivat ajautuneet aikanaan kruununtilan asemaan, mutta ne oli uudelleen lunastettu perinnöksi

Talot vuonna 1781

- Markkula 1 isäntä Henrik Christiansson (Henrik Makkula s. 1746)
- Markkula 2 isäntä Christian Christiansson (Christian Markkula s. 1753)
- Knuutila isäntä Simon Simonsson (Simon Knutila s. 1729)
- Simola isäntä Anders Erichsson (Anders Simola s. 1745)
- Pietilä isäntä Matts Henrichsson (Mats Pietilä s. 1745)
- Talojen isännissä hiukan heilahtelua, koska joissakin taloissa oli vielä hengissä vanha isäntä, joka kirkonkirjassa mainitaan isäntänä

Maatalous 1760-luvulla

- Kylässä harjoitettiin kaksivuoroviljelystä, eli pelloja viljellään joka toinen vuosi (puolet kesantona)
- pelloissa viljeltiin ruista, ohraa, vehnää, hernettä, kauraa, pellavaa ja hamppua
- pellot savimaata, jonka päällä on $\frac{1}{4}$ kyynärän paksuinen ruokamulta (15 cm)
- pellot antavat sadoksi keskimääräisenä vuonna viisi jyvää!
- lisäksi kylällä on yhteiset niityt
- metsästä saadaan polttopuuta, aidaksia, seipäitä ja vähän rakennuspuuta kotitarpeeksi
- myyntiin puuta ei riitä
- kylällä on suuria käyttökeltottomia soita
- laidun kutakuinkin hyvä

Muu asutus 1760-luvulla

- kylällä on kaksi rakuunatorppaa, joiden pellot ja niittytilkut on raivattu kylän yhteismaalle
- kolme mäkitupaa, jotka työmiehet ovat itselleen rakentaneet – viljelevät pieniä peltotilkkujaan ja käyvät niitten maksuksi taksvärkissä taloissa

Muut elinkeinot

- kylässä harrastetaan kalastusta merroilla sekä Niinijoessa että Sulajoessa syksyin kevään
- saalis vähäinen määrä suomukalaa, joka ei riitä kotitarpeiksi
- kylällä yhteinen jalkamylly Sulajoessa – jauhaa vain tulvavesien aikaan kylän yksityiseen käyttöön
- mylly Seppälän kohdalla ja sinne johti tie – merkitty vuoden 1882 karttaan
- kun kylällä oli vaatimaton vesimylly, ei ollut tarpeen rakentaa tuulimyllyjä
- naapurikylissä oli useita tuulimyllyjä!
- muina elinkeinoina kyläläiset harjoittavat vähän vilja- ja karjakauppaa lähimpien kaupunkien asukkaiden kanssa

Jalkamyylly Sulajoessa 1760-luvulla

Isojaon eteneminen

- jako oli hyvin pitkälinen ja vaiheikas
- jyvitys ja jako tehtiin, mutta sen kanssa jahkailtiin
- vuonna 1781 periaatteellinen yhteisymmärrys
- vuonna 1785 peltöjen jyvitys ja peltöjen jako käyttöön
- maanjako-oikeuden päätös 1788 ja seuraavana vuonna toimitus maastossa
- lopullinen hienosäätö kesäkuussa 1789 ja rajojen käynti juhannuksen jälkeen vuonna 1799
- työ kesti kolme vuosikymmentä

Isojaon merkitys

- Ennen jakoa maa kokonaisuudessaan kylän
- isojako muodosti yksityisen maanjaon ja sen jälkeen isäntä saattoi sanoa: tämä maa on minun
- talojen rajat määriteltiin ja voitiin ryhtyä riitelemään niistä – aiemmin riideltiin kylien rajoista
- hyvin kauaskantoinen järjestely, joka joutui koetteelle jo sata vuotta myöhemmin
- väestö kasvoi, kaikki elivät viljelystä, vain harva omisti maan, suurin osa maaseutuväestöä ilman maata, yhteiskunnallinen ongelma
- ongelma kasvoi, ja se oli lopulta ratkaistava 1900-luvun alulla – torpparivapautus
- yhteiskuntarauhan vuoksi yksityiseen maanomistukseen oli puututtava ja maanomistus oli järjestettävä uudelleen
- toisen kerran samaan jouduttiin sodan päätyttyä, kun siirtoväki ja muut maansaantiin oikeutetut asutettiin

Oma maa antaa vapauksia

- torppien perustaminen oli mahdollista aivan toiseen tapaan
- perinnönjaossa yksi lapsi sai talon ja muille voitiin antaa torpan paikka
- torpparilaitos toi taloihin työvoimaa, joille ei tarvinnut maksaa rahapalkkaa
- rahaa maataloudessa ei juuri ollut ennen kuin maatalous alkoi kaupallistua – tapahtui vasta lypsykarjatalouden kohottua johtavaksi tuotantosuunnaksi
- aiemmin tuotanto keskittyi viljan tuotantoon ja sitä ei juuri jäänyt myytäväksi
- aikojen kuluttu, kun metsänhaaskaus oli loppunut, puun määrä metsissä kasvoi ja ansiometsätaloudesta tuli osa maatilataloutta
- talot olivat kuitenkin koskemattomia eli osia niistä ei saanut vapaasti myydä: jos talo myytiin, se oli myytävä kokonaan
- jakokielto

Vilvaisten talot ja talonosat

- Yli-Markkulan rustholli 5/9 manttaalia, peltoa 10 ha, niittyä 110 ha ja metsää 200 ha
- Ali-Markkula 4/9 manttaalia, peltoa 10 ha, niittyä 90 ha ja metsää 150 ha
- Knuutilan rustholli $\frac{1}{2}$ manttaalia, peltoa 15 ha, niittyä 105 ha ja metsää 170 ha
- Simola $\frac{1}{4}$ manttaalia, peltoa 5 ha, niittyä 55 ha ja metsää 85 ha
- Pietilä $\frac{1}{4}$ manttaalia, peltoa 5 ha, niittyä 54 ha ja metsää 110 ha
- peltoalat olivat pieniä, mutta niittyä oli paljon – niityn käsite oli hyvin väljä ja niityksi oli laskettu mm. suot
- metsäalatkin olivat melkoisia, mutta metsät olivat huonossa kunnossa eikä niissä paljoa puuta ollut

Maanmittaushallitus > Maanmittaushallituksen uudistusarkisto > Loimaan maalaiskunta > Vilvainen; Isojako (myös halottu 1:1-3) 1765-1798 (A55:38/1-7)

Vilvaisten kylänaukea

- pellot molemmin puolin Niinijokea
- yhtenäinen komea aukio, jonka keskellä kyläntontti
- kylänaukea kylän itäpäässä alueen suurimman joen Niinijoen varrella
- jokivarret lehtomaiset ja rehevät, joki kiemurtelevainen ja uomaansa siirtelevä
- myöhemmin ydinkylä lienee menettänyt merkitystään nimenomaan Vilvaisten keskuksena
- lähellä Niinijoki ja Torkkala – pääkylä alettiin mieltää paremmin Niinijoeksi kuin Vilvaisiksi – 5 km

Kyläntontti 1769

Tontti

- tontti joen länsirannalla
- kuvaan piirretty neljä taloa – Markkula oli todellisuudessa jaettu kahtia
- jako näkyy tonttikartasta, jossa yhden talon alue on jaettu kahtia
- talot eivät ole talojen näköisiä vaan ne ovat enemmänkin karttamerkkejä
- talojen lisäksi karttaan on piirretty useita riisiä – yleensä kylän ulkopuolella ja erikseen
- palovaara oli aina läsnä – kun yksi talo syttyi, paloivat kaikki
- riittä lämmitettiin ja se oli erityisen palovaarallinen – sijoitus kylän ulkopuolelle

Pellot mm.

- Saarenpuoleinen wainio
- Torkalanpuoleinen wainio
- Tanhuansuun umpiaita
- Wironkådon umpiaita
- Halaviston umpiaidat
- Sulajoentausta
- Hakan umpiaidat
- Mylly ja Wiron umpiaita
- Wähä mylly umpiaita
- Saaren Umpiaidat
- Wähävainio
- Tuonpuolinen Wainio
- Sulajoen umpiaita

Niityt mm.

- Knuutilan vasikkahaka
- Papin niityn pervot
- Korven niityn Perko
- Korven niittu
- Ojan perä
- Kissan kannisto
- Kylmämetsä
- Sulajoki
- Kauka Palon Perk
- Hangastuku
- Kattilan suo
- Syvänojan umpiaidan alus
- Kaukasen umpiaidan alus
- Sulajoen niitun syrjät
- Hangastukun syrjät
- Rajasuonniitty
- Sulajoen töykkä
- Ropakon perko
- Läpikäytävän perko
- Simolan korven perko

Niityistä rikas kylä

- Niittyjä oli paljon ja ne olivat laadukkaita
- peltoalaan nähden moninkertaisesti
- loistavat edellytykset karjataloudelle
- raivauksen reservi
- läntisen niittyalueen lisäksi niittyjä oli merkittävästi myös Niinijoen ja Sulajoen varsilla

Läntinen niittyalue

Läntinen niityalue

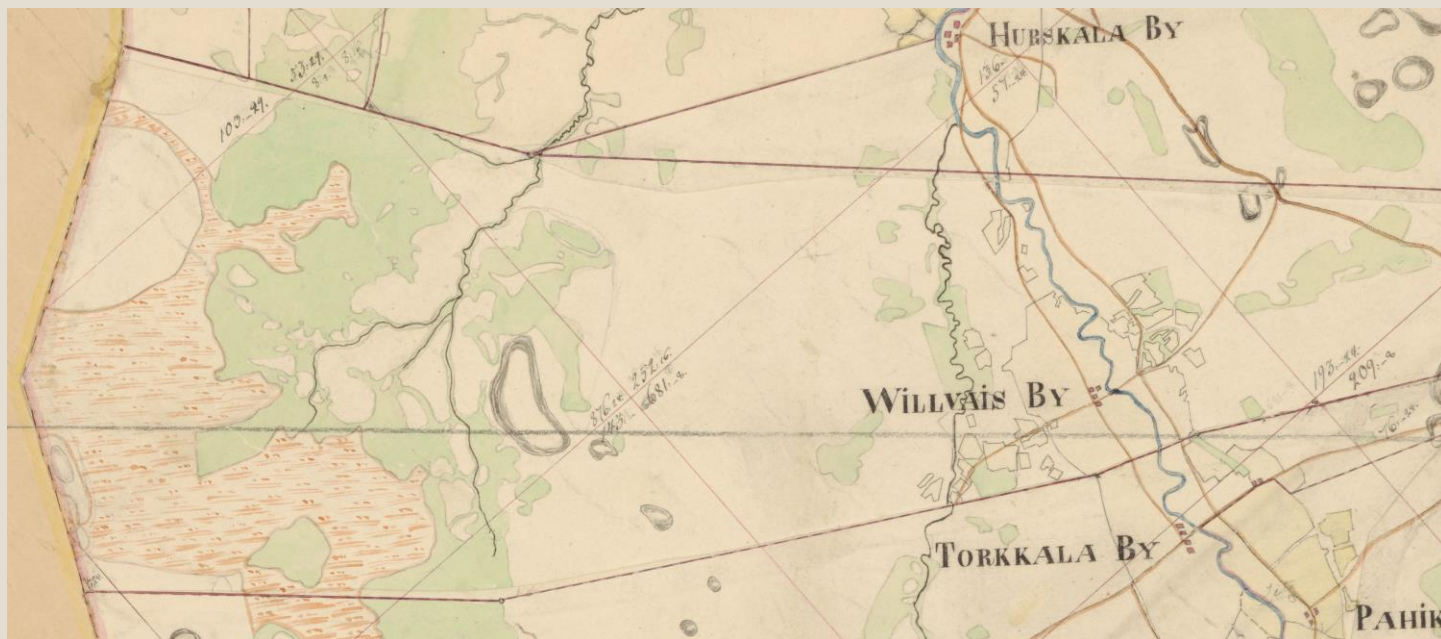
- Läntistä niittyaluetta oli raivattu jonkun verran jo 1700-luvun lopulla – Kaltonojan alue
- hyviä niittyjä, hyvä maaperä, lehtipuuvaltaista metsää – kertoo maan laadusta (leppää, haapaa, koivua)
- tuleva Vilvaisten kylän asutuksellinen keskus (?), joka raivattiin myöhemmin kokonaan pelloiksi
- uutta asutusta, uusia tiloja, kylän kasvusuunta
- Vilvaisten Niittukulma (5 km)

Ryhmäkylä

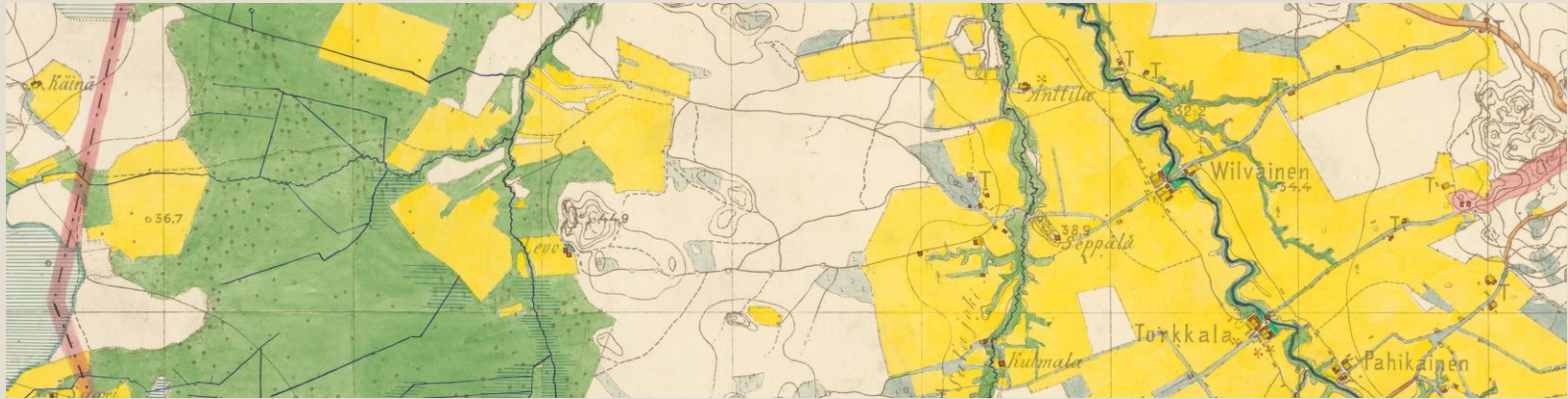
- Kylän talot yhdessä nipussa kylänaukean keskellä
- yhteisöllistä asumista
- vielä sadankin vuoden jälkeen isojaosta ryhmäkylä oli selkeästi nähtävillä
- Vilvaisissa näin on osin vieläkin ja useimmat kantatalot ovat suunnilleen paikoillaan kauniissa jokivarressa
- uusi asutus syntyi kauemmas – torpat
- joitakin taloja siirrettiin käytännöllisistä syistä

Pitäjäntkartta 1846

- kartta oli karttana huono ja vaatimaton
- Ryhmäkylä edelleen pääosin tallella tai ainakin niin kerrottiin kartassa – todellisuus voi olla toisinkin

Venäläinen topografikartta 1882

- Kartat laadittiin ennen muuta armeijan mahdollista käyttöä varten
- hyviä ja tarkkoja karttoja
- erityiskohteita sillat, tuulimyllyt, portit, rummut, rakennukset – auttoivat tarvittaessa suunnistamisessa

1882

Senaatin kartasto 1883

- kartan tiedot suunnilleen samat kuin venäläisissä topografikartoissa
- luonnonmaantiede paremmin esillä
- Topografia parempaa kuin sotilaskartoissa – kartan luonne taloudellinen

Uusi aika astuu kylään

- uusi kansakoulu Pahikaisten ja Vilvaisten kylien rajalla – aika ennen oppivelvollisuuslakia
- yhteinen koulupiiri

Asutuksen luonne muuttuu

- torpista tuli itsenäisiä maatiloja ja ne kirjattiin karttaan tarkemmin omilla nimillään
- meijeri on rakennettu (1927), ja se kuvastaa maatalouden muutosta
- raivaus on paljon edennyt – kuvastaa elämän elpymistä torpparivapautuksen seurauksena
- peltoa tarvittiin lisää – heinän peltoviljely oli laajamittaista
- kylä oli saanut modernin muotonsa – tehokasta maatalousaluetta

Taloudellinen kartta 1927

Maanjako etenee

- Tilojen jakaminen oli pitkään kokonaan kiellettyä – veronmaksukyky
- Pietilän talon jako virallistettiin vuonna 1840, jolloin Peltö- ja Kylä-Pietilän tilat erkanivat lain silmissä omiksi yksiköikseen
- asutus laajeni pääasiassa torppien kautta
- kielto lieveni 1900-luvulle siirryttyä ja uusia itsenäisiä tiloja alkoi syntyä
- Vilvaisten kohdalla normaalista poikkeavaa oli se, että maanjako alkaa toimia varsin voimakkaasti pian uudelle vuosisadalle siirryttyä
- sukulaistorpat itsenäistettiin varmaan jo ennen torpparilakeja vapaaehtoisin keinoin
- eduskunta oli tehnyt asiasta päätöksen vuonna 1918
- 1909 oli tässä rajavuosi, joka viritti toiminnan aivan uudelle tasolle
- esimerkiksi Knuutilan rustholli itsenäisti kaikkiaan 8 vuokra-aluetta jo vuonna 1909

Sota-aika ja Vilvainen

- jatkosodan aikana Suomessa varauduttiin taas pommituksiin ja perustettiin ilmavalvontakeskukset – Loimaalla oli yksi
- 23.6.1941 Loimaalla pidettiin luento desanttitorjunnasta
- 13.7. annettiin määräys vartioinnin tehostamisesta desanttivaaran vuoksi
- 12.8. Loimaan ilmavalvonta ilmoitti savua suunnassa 4700
- asiaa tutkittiin ja savunaiheuttajaksi todettiin Vilvaisten meijerin savupiippu

Kylä kasvaa sotien jälkeen

- uusia taloja asutustoiminnan tuloksena
- väkiluku kasvaa suurten ikäluokkien mukana
- Vilvaisten Niittykulma – kylän toinen "keskus" (5 km)
- toinen koulu Niittykulmalle (Niittykylä 1948) – oma kauppa
- vahva vaihe meni kuitenkin ohi, kun maaltapako alkoi 1960-luvulla
- kauppa loppui, koulu suljettiin 1966, yleinen tie päättyi paljon ennen kuin kylä
- Vilvaisten lapset kävivät Niinijoen kansakoulussa ja sittemmin peruskoulussa, joka toimii edelleen

Maanomistusolojen pirstoutuminen

- vuokra-alueiden itsenäistäminen, perinnönjaot, asutustoiminta pilkkoivat Vilvaistenkin maaomaisuuden
- vanhastaan 2-5 todella suurta tilaa
- palstatilat ja muu maanjako eteni
- nykyään kantatalojen kokonaispinta-alat 20-65 ha
- maanomistus on kuitenkin uudelleen keskittynyt myöhemmin (viime vuosikymmenien aikana), vaikka kerran suoritettu jako on ja pysyy
- maanomistajia nykyään paljon vähemmän kuin tiloja

Vilvaisten kylä nykyään

- Vilvaisissa on säilynyt vanha talonpoikainen rakennuskanta sen ylväimmässä muodossaan
- suuret kantatalot, joiden päärakennuksista on kannettu huolta
- kyläkuva kuuluu Loimaan komeimpiin

Ali-Markkula

Kouivukuja

Kylä-Pietilä

Joki

Knuutila

Vilvaisten meijeri

Lähteitä

- Veikko Laakso: Suur-Loimaan historia, osat I ja II
- Kansallisarkiston digitaaliarkisto diginarc.fi
- Maanmittaushallituksen arkisto
- Timo Verho: Loimaan talonpoikaissuvut 1540-1870